

Lluís Calsina i Padró, un mestre

per RAMON VILADÉS LLORENS

Lluís Calsina i Padró, nascut a Castellbell i Vilar, fou un mestre que s'establí a Puig-reig el 2 de gener de 1897, entregant-se a la seva vocació amb cos i ànima, i essent tothora un gran patriota català.

Dades biogràfiques

Professió: Mestre.

Naixement: Neix a Castellbell i Vilar el 28 d'octubre de 1872.

Casament: El dia 5 de juny de 1897 es casa amb Francesca Claret Portella, natural de Sallent, a l'església de St. Pere Màrtir de Manresa.¹

Defunció: Mor a Puig-reig el dia 6 de novembre de 1924, a l'edat de 52 anys.

Fills: Tingué cinc fills: Nonila (difunta), Marià (vivent), Àngel (difunt), M.ª Antònia (vivent) i Joan (difunt).

Magisteri: Fa la carrera de magisteri a Manresa des de l'any 1888 al 1891.

Mestre auxiliar: Del 1891 al 1897 exerceix de mestre auxiliar al col·legi del Sr. Joan Coll, de Sallent.

Establiment a Puig-reig: El dia 2 de gener de 1897 obre el col·legi de Primera Ensenyança a Puig-reig.

Lluís Calsina (1872 - 1924)

ARXIU

INTRODUCCIÓ

L'any 1897 en Lluís Calsina obre a Puig-reig un col·legi privat de Primera Ensenyança. Fèu l'anunci de dita obertura a través d'uns cartells on exposava el seu pla d'ensenyament.²

Aquest cartell, diu textualment:

"Inculcar als nens les màximes de la religió i de la moral cristianes a fi que coneguïn, des del començament de la seva vida, el camí del bé; donar-los, avui, la més sana educació perquè demà siguin homes excel·lents; instruir-los amb la solidesa de coneixements que demanen els temps que vivim; heus ací sintetitzat l'objecte de l'establiment de l'ensenyament que em proposo fundar per als habitants de Puig-reig i tota la seva comarca.

L'experiència que m'han donat els cinc anys de pràctica adquirits en l'important i acreditat col·legi que dirigeix el Sr. Joan Coll a la vila de Sallent, és la garantia més gran que puc oferir als pares que vulguin confiar-me l'educació i la instrucció dels seus estimats fills.

Hi haurà classes diürnes i nocturnes.

A les classes diürnes s'admetran els alumnes des de l'edat de tres anys, i a les nocturnes, especialment per als obrers, a partir de qualsevol edat.

La inscripció dels alumnes es farà els diumenges de 10 a 12 al local del col·legi.

*Nota: Les classes començaran el proper 2 de gener."*³

Quan el Sr. Calsina s'instal·là a Puig-reig hi havia dues escoles nacionals, una per a nens i una altra per a nenes. La dels nens era al mateix lloc on avui hi ha la botiga de la Clavellina; la regentaven dos mestres que es deien Fabregat i Ejarque. La de les nenes era al davant mateix de la dels nens, a la casa del metge Roc, on avui hi ha el Jutjat Municipal. La mestressa d'aquesta escola era la Sra. Francesca Pla (Doña Paquita) com vulgarment li deien. Era la muller del metge Joan Callis. Són molts els Puig-reigencs que encara la recorden. Tant ell com ella eren molt estimats del poble.

El Sr. Calsina va instal·lar el nou col·legi damunt del Cafè Llobregat. Era una sola sala, força gran, que comunicava directament amb el seu pis.

Personalitat

Totes les persones que el conegueren estan d'acord que era un home d'una acusada personalitat. Era pulcre i sempre anava molt ben vestit. Era intel·ligent, seriós, molt geniut; la seva presència imposava, i sobretot, era conseqüent amb els seus principis. Com a persona era d'un tracte excel·lent. No tenia pretensions i era molt bona persona. Ajudava els més necessitats, però quan es tractava de fer un favor no mirava si era ric o pobre. Fruit de la seva intel·ligència i del seu saber era un home molt consultat; es veia obligat a fer de mestre, de metge i d'advocat moltes vegades. Eren moltes les persones que, prenent-li hores del seu lleure, anaven a consultar-li els seus problemes, ja fossin laborals, familiars o particulars. Com que era molt comprensiu ho acceptava de bon grat, i, com és de suposar mai no va cobrar res a ningú per les consultes.

Una prova de la seva fama i que la gent se l'estimava, és la gran quantitat de regals i obsequis, alguns de ben valuosos, que li feien tant els pares, alumnes com d'altres persones que n'havien rebut algun favor. No és estrany que el dia del seu enterrament fos acomiadat per una gran multitud. Es van fer cincents recordatoris i no n'hi hagué per a tothom.

La seva màxima diversió era el joc de cartes. Hi tenia una veritable passió; com que es veu que quasi sempre perdia, quan anava a classe estava més enfadat; com a conseqüència d'això algun alumne ho pagava, més d'una vegada, sense massa raó. Els alumnes com que ja el coneixien, deien: "avui ja ha perdut".

Mestre

La seva veritable vocació fou el magisteri, al qual s'hi entregà amb cos i ànima. Un diari de l'època ens diu que fèu del magisteri un veritable sacerdoti⁴. Els seus lemes eren: *puntualitat*,

netedat i disciplina. Si algun alumne s'atrevia anar a classe amb la cara bruta, anava a buscar una galleda d'aigua i el feia rentar allà mateix.

En aquella època en què els pares treballaven tantes hores a la fàbrica no podien dedicar-se als fills, per això tot el dia campaven pels carrers, camps i margeres fent tota classe de malifetes. Això vol dir que a classe la disciplina es feia molt difícil. Per això era molt exigent. A classe hi havia un silenci sepulcral, i si algú es passava de la ratlla rebia algun castanyot o algun cop de regle als dits. Amb tot, els alumnes que havien anat amb ell estan d'acord que els ensenyava molt. La prova que la seva fama havia traspassat els límits de Puig-reig, és que hi anaven nois d'altres pobles, com és el cas de Gironella.

Mètode

No és pot dir que el mestre Calsina tingués un mètode especial. Usava el de l'època: gastar-se molt els colzes i molta força de voluntat per arribar a conquerir la finalitat proposada; en aquest cas, fer aprendre.

Li calia ser molt ordenat i sistemàtic, car en una sola aula hi tenia entre setanta i vuitanta alumnes de diferents nivells i edat. Els agrupava per coneixements, i mentre uns feien deures, explicava les lliçons als altres. A vegades es feia ajudar per la seva muller i també pels alumnes més grans i avantatjats els quals ensenyaven les primeres lletres als més menuts.

Si bé és veritat que era molt geniüt, en honor a ia veritat s'ha de dir que era molt treballador i que s'exigia molt a si mateix. Cada dia corregia les llibretes de tots els alumnes. Si tenim en compte que tenia classes diürnes, conferències d'11 a 12 del matí, classes nocturnes i també un parell d'hores els diumenges per aquells treballadors que no podien anar-hi durant la setmana, hem de creure que no dormia totes les hores que tenia son.

Matèries

Les assignatures per a ell més importants eren l'escriptura, la lectura i l'aritmètica. Era molt exigent quan es tractava de la cal·ligrafia: els seus alumnes se'n feien veritables tips de fer pals i més pals. Els dissabtes a la tarda els dedicava a fer dibuix i ensenyar-los també algun mot de francès. Els dijous solien anar d'excursió. Va fer una motxilla a tots per a portar-hi el berenar i altres estris per treballar. Aquestes excursions no es feien per perdre el temps. Eren una classe més a l'aire lliure: els explicava les gestes dels patriotes catalans, la història del poble, la vida dels

Els primers alumnes que tingué Lluís Calsina (1897 - 1900).

ARXIU

ocells, de les flors i de la fauna del nostre país. Tots quedaven meravellats dels coneixements que tenia sobre aquestes matèries. Això ho complementava amb unes bones explicacions de les arts i dels oficis d'aleshores. Acabada l'excursió demanava als alumnes que fessin una descripció de tot el que havien vist i els havia cridat l'atenció d'aquella sortida.

Rebia una petita subvenció de l'Ajuntament, però com que no li arribava havia de cobrar quelcom a la canalla. Des del 1903 fins al 1924, cobrava des de 0,50 pts. a 2,50 o 3 pts. al mes. Hi ha una gran varietat de preus. Les classes nocturnes i les dominicals eren més cares: de 8 a 10 pts. al mes. Als més pobres no els cobrava res⁵.

Patriotisme

Segons que es desprèn d'algun dels seus pocs escrits que resten i del testimoni dels seus alumnes, el mestre Calsina era un veritable patriota català. A l'escola, feien llengua catalana dos cops a la setmana: els feia llegir el llibre *El trobador Català*, poesies de Mn. Cinto Verdaguer i d'en Joan Maragall. Feien representacions teatrals i festes dels *Pomells de Juventut* —l'obra cultural per a la mainada— de Josep M.ª Folch i Torres, que n'era el promotor; cantaven cançons del mestre Llongueres, etc... El seu col·legi s'emportava la palma en aquestes representacions teatrals. Veritablement s'hi veia la mà del mestre i un enamorat de la nostra pàtria. Tot això se n'anà en orri amb l'adveniment de la dictadura d'en Primo de Rivera l'any 1923.

Aquest patriotisme ens el referma una carta que li feu en Manuel Pla i Farriols, del Foment Regionalista de Berga, datada el 2 de juliol de 1899, en

la qual el tracta de "company de catalanisme"⁶.

Es conserven algunes poesies seves inèdites que, si bé no són de gaire valor poètic, reflexen, almenys, el seu esperit patriòtic. M'ha semblat bé transcriure'n una com a mostra, a fi d'il·lustrar aquesta seva faceta. És una poesia que porta per títol: *Què fem?*

*Deien que era morta
nostra llibertat;
era potent l'arbre
i ell ha rebrotat.*

*No hi fa res que diguin
que no creixerà;
creixerà, i de pressa;
creixerà, i ben alt.
Quan li falti saba,
regarem-lo amb sang;
sang del nostre poble
que ha nodrit gegants!*

*Germans, què fem?
Despertem! Despertem!*

*Fills de Catalunya,
dem-nos tots les mans;
l'ombra del rei Jaume
no ens deixarà mai.*

*Vindran turbonades,
vindran tempestats;
mes hi haurà sol sempre
dalt del Montserrat.
No podem pas perdre
si ens sabem guardar;
si la fe ens alenta
mai serem esclaus!*

*Germans, què fem?
Despertem! Despertem!"*

Exàmens i festa de fi de curs

A la fi de curs el Sr. Calsina feia una espècie d'exàmens públics i una festa.

Un dels últims retrats amb els seus alumnes (1921).

ARXIU

Per donar més relleu a l'acte hi convidava les autoritats locals, familiars, i alguna personalitat de fora de Puig-reig.

D'això en tenim constància en dos retalls de diaris de l'època. Per exemple, *La Veu De Catalunya* diu: "Dies passats se celebraren exàmens a l'escola del Sr. Calsina. Presidia l'acte el senyor alcalde Josep Vilanova. Començà l'examen pels més petits, i tothom admirà l'espontaneïtat i precisió amb què responien aquelles tendres criatures. Seguiren després els més grandets, que no passaven d'onze anys. Llegien traduïnt del castellà al català, escrivien i responien a preguntes de gramàtica, aritmètica, doctrina, urbanitat, geografia, anatomia del cos humà i taquigrafia. No cal dir que es prodigaren les lloances al Sr. Calsina"⁸.

En un altre diari *La Veritat*, i que fa referència a un altre any diu: "Diumenge passat tinguérem ocasió d'assistir als exàmens a l'escola del veí poble de Puig-reig, que tan dignament dirigeix el mestre Calsina. Presidiren l'acte, Mn. Joan Santamaria, capellà de la fàbrica del Sr. Comellas⁹ en representació del Rector del poble; per la Junta Local hi assistiren els mestres Isidre Casals de Viladomiu i Josep Pujol de la fàbrica del Sr. Torra."

D'entre les assignatures de què constaren els exàmens hem de fer especial menció una que tractava de *La vida local*, cosa de molta importància en la primera ensenyança, i en la qual es donà coneixement de tots els membres que formen una localitat i de les arts i dels oficis a què es dediquen. Se'ls assabentà de qui fa els nomenaments del rector, el batlle, el jutge, etc... i a què es dedica l'apotecari, veterinari, manyà, fuster, sastre, etc.

S'acabà la festa amb un discurs del mestre Josep Pujol el qual felicità les autoritats locals pel gran interès demos-

trat a favor de l'ensenyança; futejà fortament els governs pel poc interès que tenen per a ella, i presentà gran nombre d'estadístiques amb les quals va provar que *degut a la ineptitud (per no dir una cosa pitjor) d'aquells que ens desgovernen, la nació espanyola és una de les més endarrerides del món*. Atacà fortament el maleït centralisme, explicant el que fóra la nostra estimada Catalunya si tots arribàvem a inspirar-nos en el sagrat amor a la pàtria i en les venerades tradicions de l'antigor, que són la nostra única esperança.

Acabà el parlament felicitant el Sr. Calsina pel brillant èxit obtingut¹⁰.

A més dels exàmens es feia una exposició molt acurada de treballs realitzats pels alumnes, i així tothom podia admirar llurs progressos. A la tarda es feia una vetallada literario-musical a base de poemes i cançons catalanes. Com a cloenda de l'acte es repartien els premis: diplomes, llibres, i als més petits, joguines.

Encara podriem allargar-nos explicant algunes curioses anècdotes de nostre personatge, però per raó d'espai hem de renunciar-hi.

Esperem que aquestes quatre ratlles serveixin d'homenatge a un home que s'ho mereix pel seu esperit de lluita, per la fidelitat a la seva vocació, i que el poble de Puig-reig encara no ha oblidat. Ell, amb la seva constància i dedicació va saber forjar una generació d'homes amb personalitat pròpia. Molts dels seus alumnes vivents en parlen, encara, amb entusiasme i gratitud.

NOTES

1. La Sra. Francesca Claret era descendent de la família de Sant Antoni M.ª Claret.

2. És un cartell, mida foli, editat a la impremta Lluís Roca de Manresa.

3. L'any el sabem per unes notes personals seves, ja que en el cartell no hi consta.

4. Aquesta referència és un retall de diari -sense data-. En llapis hi ha escrit: *La Veritat* (Manresa).

5. Aquestes dades són tretes de llibretes seves que encara es guarden.

Relatem aquí el nombre d'alumnes que tenia, dels anys que consten en dites llibretes: L'any 1903 tenia 85 alumnes. El 1910, 80 alumnes entre 6 i 11 anys. El 1915 en tenia 63 diürns, 38 nocturns i 15 a classe dominical. El 1920, 89 de diürns, 61 de nocturns, 17 a conferència i 14 a classe dominical. El 1921, 94 de diürns. El 1923, 75 de diürns, i l'any 1924, 63 de diürns.

6. VILARDAGA I CAÑELLAS, JACINT. *Efemèrides Berguedanes*. Manresa 1919. N.º 273, pàg. 185. Consta com a alcalde de Berga amb el n.º 31.

ARXIU MUNICIPAL DE BERGA. *Llibres d'actes dels Plens de l'Ajuntament dels anys 1885-1892*. En Manuel Pla i Farriols ja era Tinent d'Alcalde el 1885 amb Agustí Rosal Sala com a alcalde. Ell va ser nomenat alcalde de Berga l'1 de juliol de 1891 i el 19 de gener de 1892 dimiteix per raons de salut. En la carta, el Sr. Pla s'excusa de no poder assistir als exàmens del Sr. Calsina, precisament, per raons de salut.

7. Extreta d'uns fulls manuscrits inèdits. No he corregit les paraules poc correctes a fi de respectar els versos.

8. En ser un retall no hi consta cap data. De totes maneres sabem que el Sr. Josep Vilanova va ser alcalde de Puig-reig, almenys, entre els anys 1906-1908, segons consta en el llibre d'Actes dels Plens de l'Ajuntament, d'aquest dos anys.

9. La fàbrica del Sr. Comellas era la que avui anomenen *El Guixaró*. Com que en aquest diari tampoc no hi ha data, sabem que podia ser entre els anys 1899 i 1913, ja que Mn. Joan Santamaria Satorra va regentar aquesta colònia durant aquests anys, segons que consta en el llibre d'estadística de l'arxiu de la Cúria del bisbat de Solsona.

10. Tret del retall de diari *La Veritat* esmentat en la nota 4.

Annexe

Relació d'alumnes de l'any 1920

Diürns

Francesc Arnau, Josep Antiga, Ramon Besa, Josep Busquets, Josep Berenguer, Rafel Balmes, Germans Cornellà, Josep Carreras, Josep Climent, Jaume Canals, Domènec Costa, Faustí Call, Àngel i Josep Coma, Joaquim Coma, Carles Casals, Benvingut Corominas,

Jaume Canal, Rafel Casals, Francesc Canal, Esteve Candàliga, Germans Cortichs, Joan Carbó, Josep Dolla, Josep Espuñas, Fidel Freixa, Germans Font, Joan Flotats, Josep Garriga, Sebastià Guix, Valentí Jou, Emili March, Josep Mojal, Ramon Mas, Amadeu Morros, Miquel Massana, Sebastià Marginet, Miquel Prat, Joan Ratera, Joan Pujols, Josep Roca, Jaume Rius, Josep Serra, Germans Serra, Josep Subirà, Valentí Soler, Martí Santies, Josep Soler, Lluís Soler, Ramon Soler, Basili Selva, Germans Tomàs, Josep Torra, Josep Torra-deflot, Germans Trasserra, Ramon Torruella, Lluís Vivas, Germans Vila, Anselm Vall, Josep Griful, Germans Riera, Francesc Rovira, Germans Pregonas, David Comaposada, Antoni Vilalta, Germans Gonfaus, Vicenç Flotats, Josep Soler Canal, Josep Peipoch, Ramon Farràs, Josep Serra Peraire, Ramon Rosell, Pere Sánchez, Josep Vila Camprubi, Francesc Barteló, Pere Subirà, Germans Roset, Cosme Riu, Josep Junyent, Josep Rebullida

Nocturns

Montserrat Sitges, Germans Rosell, Jaume Griful, Antoni Sallés, Joan Castellà, Antoni Pregonas, Ramon Escalé, Ramon Bascompte, Josep Solé, Ramon Figols, Sebastià Boixader, Eduard Garriga, Vicenç Mas, Selva, Antoni Candàliga, Joaquim Clotet, Ernest Noguera, Germans Caballol, Germans Casals, Magdalena Vila, Maria Carbonell, Ramon Albayà, Joan Prat, Obradors, Dionis Griful, Magdalena Tubau, Martí Freixa, Ramon Candàliga, Lola Casas, Montserrat Camprubi, Joanita Flotats, Ramon Guitart, Mercè Badia, Jaume

Alumnes de la classe dominical (1918-1920).

ARXIU

Griful, Josep Serra, Francesca Seuva, Maria Carbonell, Ramon Roqué, Magdalena Vila, Àngel Coma, Montserrat Sitges, Germans Canal, Josep Obradors, Ramona Muntadas, Joan Ribera, Antònia Palomas, Germans Caballol, Ramon Albayà, Joaquim Clotet, Eduard Garriga, Ernest Noguera, Ramon Serra, Màrtir Trasserra, Germans Canals, Antoni Sallés

Conferència d'11 a 12

Ignàsia Guitart, Rosita Comellas, Magdalena Tubau, Germans Camprubi, Germans Muntada, Joan Flotats, Domènec Costa, Valentí Jou, Josep Tomàs, Sebastià Guix, Josep Trasserra, Francesc Canal, Joan Pujols, Ramon Bessa, Jaume Canal

Classe dominical

Carme i Àngela Canal, Lola Espel,

Maria Gubianas, Teresa Franquesa, Josep Serarols, Ramon Albayà, Anselm Vila, Josep Obradors, Vicenç Mas, Emili Boixader, Orriols, Jaume Servitge, Germans Cortichs, Lluís Padrós

Agraïment

Agraeixo d'una manera especial als senyors Rafel Balmes Subirà, Emili Serra Noguera, Ramon Climent Canals per les informacions orals que m'han tramès, i a la Sra. M.ª Antònia Calsina Claret, pel material que m'ha deixat. Gràcies a tots. És amb la vostra col·laboració que s'ha pogut fer aquest article.

Ramon Viladés Llorens,
de l'Ambit de Recerques del
Berguedà

interval

revista d'informació i divulgació musical

La revista INTERVAL del mes de novembre dedica un especial monogràfic, sobre la figura del músic berguedà Mn. Marià Miró, en motiu d'acomplir-se el Centenari del seu naixement.

Així mateix l'equip responsable d'INTERVAL, ha organitzat un considerable programa d'actes, amb el bon intent de donar el relleu necessari que mereix aquesta commemoració.

L'EROL felicita el Consell de Redacció d'aquesta revista d'informació i divulgació musical per aquesta iniciativa, i l'encoratja per continuar amb el mateix anhel l'extraordinària tasca que des del Berguedà duen a terme. Endavant!

NOTES

INDEXS DE L'EROL

Com podeu veure a l'interior de la Història Gràfica, hi ha els Indexs dels dos primers anys de L'EROL (de l'1 al 7). Podeu separar-los, tant per enquadrar la revista, com per facilitar la seva consulta.

I PREMI PINOS I MATAPLANA

Havent finalitzat el plaç d'admissió de treballs per optar a aquest premi, convocat per l'Ambit de Recerques del Berguedà, el jurat procedirà a la seva lectura. Seguint les Bases us recordem que el lliurament del premi tindrà lloc durant el mes de febrer de 1985, en un acte que s'anunciarà oportunament.

"RETROBAMENT BERGUEDA - CÈRDANYA, 1984"

Imatge i So, Departament d'Audiovisuals de l'Ambit de Recerques del Berguedà, estrenà aquest muntatge a Guardiola de Berguedà el passat dia 20 d'octubre. El calendari de projecció d'aquest muntatge que inicialment s'ha previst és el següent:

- 2 - 11 - 84: Bagà.
- 16 - 11 - 84: Manresa.
- 17 - 11 - 84: Gironella.
- 1 - 12 - 84: Prats de Lluçanès.
- 7 - 12 - 84: Berga.

Totes les persones o entitats interessades en la projecció d'aquest muntatge, poden dirigir-se, per sol·licitar informació, als seus realitzadors:

Josep M. Salat
Pl. Sant Pere, 3 - Tel. 821 34 92
Benet Vilajuana
C. Serafí Pitarra, 8 - Tel. 821 17 81
BERGA (Berguedà)